

Neúčinnost právního jednání

Tam, kde nelze újmu způsobenou na majetkové podstatě neúčinným právním jednáním dlužníka napravit pouhým soupisem majetku do majetkové podstaty dlužníka (což je situace typická tehdy, spočívá-li neúčinné právní jednání v tom, že dlužník peněžními prostředky náležejícími do majetkové podstaty hradí své dluhy bez respektu k pravidlům, jimiž se pro dané insolvenční řízení řídí upokojujání pohledávek věřitelů dlužníka vzniklých před rozhodnutím o úpadku dlužníka), má (musí mít) postup, jímž se insolvenční správce dlužníka domáhá navrácení takto ušlých peněžních prostředků do majetkové podstaty dlužníka, podobu žaloby na plnění (na zaplacení předmětné částky do majetkové podstaty dlužníka), směřující vůči osobě, v jejíž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo která z něho měla prospěch. O incidenční spor dle § 159 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona v takovém případě nejde.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 Cdo 1164/2019-131 ze dne 30.3.2021)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Mgr. R.F., se sídlem v B., jako insolvenčního správce dlužníka PozGeo, s. r. o., zastoupeného JUDr. F.F., advokátem, se sídlem v B., proti žalovanému České republice – České správě sociálního zabezpečení, se sídlem v P., o zaplacení částky 114 513 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 24 C 369/2017, o dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. listopadu 2018, č. j. 91 Co 236/2018-112, tak, že dovolání žalovaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. listopadu 2018, č. j. 91 Co 236/2018-112, se odmítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení, jakož i v rozsahu, v němž směřuje proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení. Ve zbývajících částech se dovolání zamítá.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 11. května 2018, č. j. 24 C 369/2017-77, Obvodní soud pro Prahu 5:

[1] Uložil žalovanému (České republice – České správě sociálního zabezpečení) zaplatit žalobci (Mgr. R.F., jako insolvenčnímu správci dlužníka PozGeo, s. r. o.) částku 114 513 Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně za dobu od 1. ledna 2017 do zaplacení, do 15 dnů od právní moci rozsudku (bod I. výroku).

[2] Nepřiznal žalobci právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. K odvolání žalobce a žalovaného Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem:

[1] Potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 20 313, 48 Kč, do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám jeho advokáta (druhý výrok).

3. Soudy obou stupňů vyšly zejména z toho, že:

[1] Usnesením ze dne 7. října 2015, č. j. KsBR 39 INS 24295/2015-A-9, Krajský soud v Brně (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na majetek dlužníka a insolvenčním správcem ustanovil žalobce. Účinky rozhodnutí o úpadku a prohlášení konkursu nastaly 7. října 2015 v 9:57 hod. (okamžik zveřejnění v insolvenčním rejstříku).

[2] Dne 7. října 2015 dlužník „zadal poštovní poukázkou A platbu ve výši 114 513 Kč jako odvody za zaměstnance ve prospěch žalovaného“. Platba byla připsána na účet žalovaného dne 9. října 2015.

[3] Dne 8. srpna 2016 žalobce sepsal pohledávku za žalovaným ve výši 114 513 Kč do soupisu majetkové podstaty dlužníka.

[4] Žalobce opakovaně vyzýval žalovaného k úhradě pohledávky; naposledy přípisem datovaným 24. listopadu 2016, v němž mu stanovil lhůtu k plnění do konce roku 2016.

[5] Přípisem datovaným 29. prosince 2016 žalovaný žalobci sdělil, že „nemůže tuto částku převést na účet majetkové podstaty dlužníka“, když na základě výzvy žalobce vzal svou přihlášku pohledávky zpět ve výši 114 513 Kč a v této výši nebyla pohledávka předmětem přezkumu.

4. Odvolací soud - odkazuje na § 235 a § 246 odst. 1, 2 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) - shodně se soudem prvního stupně uzavřel, že platba učiněná dlužníkem v době po prohlášení konkursu na jeho majetek je neúčinným jednáním dle § 246 odst. 2 insolvenčního zákona. Námitku žalovaného, že žalobce měl podat odpůřčí žalobu, vyhodnotil jako nedůvodnou. S poukazem na novelu insolvenčního zákona provedenou zákonem č. [294/2013](#) Sb., účinným od 1. ledna 2014, dále odvolací soud uvedl, že neúčinnost úkonů, které dlužník učinil po prohlášení konkursu na jeho majetek, nastává ze zákona (ex lege), a tedy není založena až rozhodnutím soudu.

5. Výslovně proti celému rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného a procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, dále právní otázky, která dosud v rozhodování dovolacího soudu nebyla vyřešena a též právní otázky, která má být dovolacím soudem posouzena jinak. Odvolacímu soudu vytýká nesprávné právní posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu zrušil.

6. Dovolatel především namítá, že ve věci rozhodl věcně nepřislušný soud. Přitom zdůrazňuje, že proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. října 2017, č. j. Ncp 853/2017-15, nebyly přípustné opravné prostředky. Dále odvolacímu soudu vytýká, že se nezabýval tím, že žalobce vyzval žalovaného k částečnému zpětvzetí jeho přihlášené pohledávky. Touto výzvou žalobce osvědčil, že platbu pojistného provedenou dlužníkem ve výši 114 513 Kč nečiní spornou a nepovažuje úkon dlužníka za neúčinný. Proto žalovaný platbu zaúčtoval na konto dlužníka jako plátce pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Podle dovolatele žalobce nevyzval žalovaného „k vrácení neoprávněné platby v důsledku neúčinného právního úkonu dlužníka do majetkové podstaty, ale vyzval ho k zápočtu této platby k evidovaným pohledávkám a k úkonu částečného zpětvzetí“.

7. Dovolatel dále namítá, že pohledávka ve výši 114 513 Kč „nevznikla pouhým úkonem zápisu finanční částky do majetkové podstaty, ale až kvalifikací této částky v řízení o odpůřčí žalobě“. Závěrem cituje § 83, § 231 odst. 1, 2, § 235 odst. 1, 2 a § 239 odst. 1, 3 a 4 insolvenčního zákona a shrnuje, že neúčinnost a neplatnost právních úkonů nenastává automaticky ze zákona. Neúčinnost konkrétního právního úkonu dlužníka může založit pouze příslušný insolvenční soud rozhodnutím o

odpůrcí žalobě insolvenčního správce. To se v daném případě nestalo. Dodává, že lhůta k podání odpůrcí žaloby žalobci uplynula nejpozději 7. října 2016.

8. Žalobce ve vyjádření považuje rozhodnutí odvolacího soudu za věcně správné. Navrhuje dovolání odmítnout jako nepřipustné nebo zamítnout jako nedůvodné.

9. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí (21. listopadu 2018) je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění (srov. bod 2., článek II, část první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

10. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání.

11. K dovolání proti nákladovým výrokům.

12. Nejvyšší soud dovolání v části směřující proti nákladovým výrokům (prvnímu výroku v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně o nákladech řízení v bodě II. výroku, a druhému výroku, jímž odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení) odmítl podle § 243c odst. 1 o. s. ř. jako objektivně nepřipustné dle § 238 odst. 1 písm. h/ o. s. ř.

13. K dovolání proti části prvního výroku napadeného rozhodnutí ve věci samé.

14. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřené otázky výkladu § 246 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona jde o věc dosud neřešenou.

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Skutkový stav věci, z nějž vyšly soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

17. Pro řešení dovolatelem předložené otázky jsou podstatná (dovolatelem nezpochybněná) zjištění, podle nichž insolvenční soud usnesením ze dne 7. října 2015 prohlásil konkurs na majetek dlužníka (s účinky téhož dne), a dále zjištění, že dne 7. října 2015 dlužník učinil ve prospěch dovolatele platbu ve výši 114 513 Kč z titulu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

18. Ve skutkové rovině (i v návaznosti na dovolatelem v řízení popisované okolnosti částečného zpětvzetí přihlášky jeho pohledávky u dílčí pohledávky č. 1) přitom není pochyb o tom, že dlužník hradil částkou 114 513 Kč dluh (za své zaměstnance) na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti vzniklý (coby pohledávka splatná 2. října 2014) již před zahájením insolvenčního řízení (insolvenční řízení bylo zahájeno 29. září 2015).

19. S přihlédnutím k době uskutečnění předmětné platby a k datu vydání napadeného rozhodnutí se na danou věc uplatní níže uvedená ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. ledna 2014.

Podle ustanovení § 36 insolvenčního zákona insolvenční správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm

spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob (odstavec 1).

Z ustanovení § 235 insolvenčního zákona plyne, že neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkově opomenutí (odstavec 1). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům, není-li dále stanoveno jinak (odstavec 2).

Dle ustanovení § 246 insolvenčního zákona prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkovy podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností (odstavec 1). Právní úkony podle odstavce 1, které dlužník učinil poté, co oprávnění nakládat s majetkovou podstatou přešlo na insolvenčního správce, jsou proti jeho věřitelům neúčinné ze zákona; § 235 odst. 2 se nepoužije (odstavec 2). Nakládal-li dlužník s majetkovou podstatou v den, kdy se rozhodnutí o úpadku stalo účinným, má se v pochybnostech za to, že tak učinil poté, co oprávnění nakládat s majetkovou podstatou přešlo na insolvenčního správce, pokud tento zákon nestanoví jinak (odstavec 3).

20. Nejvyšší soud předesílá, že jeho judikatura ohledně účinků prohlášení konkursu je ustálena v těchto závěrech:

1/ Účinky prohlášení konkursu nastávají erga omnes (vůči všem osobám) okamžikem (dnem, hodinou a minutou) zveřejnění v insolvenčním rejstříku (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2017, sp. zn. 29 Cdo 4564/2015; viz i § 245 odst. 1 insolvenčního zákona).

2/ Mezi účinky prohlášení konkursu na majetek dlužníka patří i to, že oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, jestliže souvisí s majetkovou podstatou, přechází na insolvenčního správce (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona) [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. listopadu 2014, sp. zn. 31 Cdo 3931/2013, uveřejněný pod číslem 15/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek].

3/ Oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (dispoziční oprávnění) přechází na insolvenčního správce okamžikem zveřejnění usnesení o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku (viz důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. března 2015, sp. zn. 29 Cdo 508/2013).

21. V poměrech projednávané věci není pochyb o tom, že okamžikem zveřejnění usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka v insolvenčním rejstříku (7. října 2015) přešlo na žalobce jako insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností příslušejících dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou (§ 246 odst. 1 insolvenčního zákona).

22. Zbývá tak posoudit, zda neúčinnosti právního jednání, které učinil dlužník v době po prohlášení konkursu na jeho majetek, se lze dovolat pouze cestou podané odpůrčí žaloby (jak tvrdí dovolatel).

23. Již v rozsudku ze dne 30. července 2020, sen. zn. 29 ICdo 148/2019, Nejvyšší soud uvedl, že závěr, že následek předjímaný ustanovením § 246 odst. 2 insolvenčního zákona se může prosadit až pro právní jednání, která dlužník učinil po prohlášení konkursu na jeho majetek, je závěrem

triviálním (plynoucím z jednoznačné dikce předmětného ustanovení).

24. S přihlédnutím k dikci § 246 odst. 2 insolvenčního zákona pak Nejvyšší soud nemá žádných pochyb o tom, že vyloučení aplikace § 235 odst. 2 insolvenčního zákona pro poměry zákonné neúčinnosti právních jednání dlužníka učiněných po prohlášení konkursu na majetek dlužníka znamená vyloučení potřeby prosazovat tuto neúčinnost odpůrcí žalobou v incidenčním sporu vedeném podle § 159 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona. Tomu ostatně odpovídá i důvodová zpráva k vládnímu návrhu pozdějšího zákona č. [294/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a kterým byla dikce § 246 insolvenčního zákona s účinností od 1. ledna 2014 upravena do podoby citované výše (tak, že na konci textu odstavce 2 byla doplněna slova „ze zákona; § 235 odst. 2 se nepoužije“). Ve zvláštní části této důvodové zprávy [K bodům 135 až 145 (§ 246, § 248, § 251, § 253, § 254, § 256 a § 258)] se na dané téma uvádí:

„Změna § 246 odst. 2 insolvenčního zákona navazuje na změny promítnuté v textu § 235 odst. 2 insolvenčního zákona (srov. důvodovou zprávu tamtéž). Výjimka z povinnosti řešit neúčinnost vyvolanou porušením pravidla obsaženého v § 246 odst. 2 insolvenčního zákona odpůrcí žalobou [jež povede k tomu, že navrácení majetku do majetkové podstaty se bude řešit jednodušeji (souisem) a dotčený subjekt se bude bránit vylučovací žalobou] má své opodstatnění vzhledem k situaci, která je důvodem pro vyslovení neúčinnosti [dlužník je v konkursu a tento veřejně dostupný (přes insolvenční rejstřík) údaj] by měl každého, kdo je dbalý svých práv, vést k tomu, aby právní úkony týkající se majetkové podstaty nesjednával s dlužníkem. Nutit insolvenčního správce k podání odpůrcí žaloby i v této situaci, kdy jde o neúčinnost očividnou, by bylo neúčelné a mohlo by vést k záměrnému šantročení majetku dlužníkem.“

25. K tomu, co bylo citováno z důvodové zprávy, lze doplnit, že tam, kde nelze újmu způsobenou na majetkové podstatě neúčinným právním jednáním dlužníka napravit pouhým soupisem majetku do majetkové podstaty dlužníka (což je situace typická tehdy, spočívá-li neúčinné právní jednání v tom, že dlužník peněžními prostředky náležejícími do majetkové podstaty hradí své dluhy bez respektu k pravidlům, jimiž se pro dané insolvenční řízení řídí upokojujání pohledávek věřitelů dlužníka vzniklých před rozhodnutím o úpadku dlužníka), má (musí mít) postup, jímž se insolvenční správce dlužníka domáhá navrácení takto ušlých peněžních prostředků do majetkové podstaty dlužníka, podobu žaloby na plnění (na zaplacení předmětné částky do majetkové podstaty dlužníka), směřující vůči osobě, v jejíž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo která z něho měla prospěch (zde dovolatel coby příjemce platby). O incidenční spor dle § 159 odst. 1 písm. d/ insolvenčního zákona v takovém případě nejde.

26. Další námítky dovolatele se míjejí s důvody, na nichž spočívá právní posouzení věci odvolacím soudem. Na řešení dovolatelem předestřených otázek vzniku pohledávky, významu přípisu žalobce ze dne 12. ledna 2016 a důsledků zpětvzetí přihlášky pohledávky ve výši žalované částky napadené rozhodnutí nespočívá, když odvolací soud uzavřel, že nebylo nutné podávat odpůrcí žalobu, neboť jednání dlužníka (platba učiněná 7. října 2015) je právně neúčinné dle § 246 odst. 2 insolvenčního zákona přímo ze zákona, a že není žádoucí, aby dlužník činil úkony v rámci dispozice s majetkovou podstatou poté, co zjistí, že bylo rozhodnuto o řešení jeho úpadku konkursem, pokud nejde o úkony nezbytně nutné k odvrácení vzniku škody nebo jiné újmy (viz odstavec 10. napadeného rozsudku).

27. U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Potud dovolatel namítal, že ve věci rozhodl věcně nepřislušný soud. V dané věci Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 11. října 2017, č. j. Ncp 853/2017-15, určil věcně příslušným soudem k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni okresní soud. Proto otázka věcné příslušnosti již nemohla (nemůže) být znovu úspěšně

nastolena (srov. § 104a odst. 7 o. s. ř. a dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2016, sp. zn. 29 Cdo 4123/2014, uveřejněné pod číslem 95/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Řízení tedy netrpí dovolatelem vytýkanou vadou. Ostatně, jak rozebráno výše, o žádný incidenční spor ani nešlo.

28. Jelikož právní posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá a které bylo dovoláním zpochybněno, je ve výsledku správné, Nejvyšší soud dovolání žalovaného proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v bodu I. výroku, zamítl jako nedůvodné podle § 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)